NOVA ET *EXPEDITA VIA* COMPARANDAE LINGVAE LATINÆ.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

Ex officina Johannis Legatt,
florentissimæ Academiæ Cantabrigiensis
Typographi.

LECTORI S.

DOno te, Lector, his paucis pagi-nulis. Quæris, quid velint? Semitam tibi explicant ad parandam eloquentiam, modò regiam ignores viam. Propono quidem eas, non quò putem ab exquisita quadam ratione & doctrina esse profectas: sed quia iuvenibus Academicis ad literas erectis animos addere & adiumenti aliquid apportare volui. Multi enim stre-

nuè desudant in latinis literis, & eximium inde prouentum sperant: sed euentus fructum dat pertenuem spemq; viduam relinquit. Quocirca vt huic occidenti studio paulum opis afferrem, non potui temperare mihi, quin emitterem has nugas: quas, admodum esse fructuosas, experiens probaui. Quòd si fuerint è re tua, gaudebo: sin minus, hac me tamen solabor conscientia facti mei, quòd te iuvare pro tenui mea parte, sum conatus.

CAP.

CAP. I.

LOQVENTIA non est viva jam & actuosa in hominum linguis sed in libris tota est mortua. Quocirca qui instruendus est ad eloquentiam in libris Latinorum hominum assiduè versari debet.

Libri verò ad rem istam maximè opportuni sunt eiusmodi.

1. *De rebus communibus & in medio positis Ciceronis & Plinij secundi Epistolæ.*
2. *De rebus Bellicis, Cæsaris Commentarij.*
3. *De Dialecticis, Tullij topica.*
4. *De Physicis, Pliny Historia naturalis.*
5. *De rebus Domesticis, Columella.*
6. *De Medicis, Cornelius Celsus.*
7. *De Rhetoricis, Ciceronis libri de Oratore.*
8. *De Ethicis, Tusculanæ quæstiones.*

CAP. 2.

MOdus legendi hos libros omnis non placet. Multi quando legunt eos, aucupantur certas argutias phrasium, & elegantias verborum

rum reponunt in codicem: sed re certè vera, tenues ista ratio prouentus dabit: & omninò abest, vnquam vt respondeat exspectationi studentis. Quocirca dedi operam, vt commodiot extaret ratio perueniendi ad germanam eloquentiam. Eius partes sunt duæ: prima de comparanda verborum copia, altera de verbis ritè disponendis. Copia verborum paranda est per verborum reminiscentiam. Partes eius sunt applicatio & Agglutinatio.

CAP. 3.

APplicatio est cum vel sententia, vel phrasis, vel verbum in his libris obuium, subiecto suo attribuitur & accommodatur. Subiectum verbi, est vel res aliqua vel actio Lectori familiaris & nota, cui verbum id appositè conueniat. Subiectum vt inseruiat reminiscentiæ. 1. Debet esse aspectabile. 2. Collocatum in proprio loco, & proprijs ornatum circumstantijs. 3. Non vulgare sed excellens. 4. Perpetuò sui dissimile. 5. Singulæ eius circumstantiæ verbis suis aptandæ. Rem exemplis illustro.

Exemplum. 1.

Tullius, Epist. Fam. lib. 5. 12. *Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam non aliunde pendere, nec extrinsecus aut benè aut male viuendi*

uendi ſuſpenſas habere rationes. Quæ cogitatio cum mihi non omninò excidiſſet (etenim penitùs inſederat) vi tamen tempeſtatum & concurſu calamitatum erat aliquantulum labefactata & convulſa.

Exempli applicatio.

Hanc quidem Papiſtarum dementiam ſtatuo eſſe maximam; quòd volunt nos aliundè pendere, & extrinſecus ab alterius fide ſalutis ſuſpenſas habere rationes.

Fides, cùm Petro non omninò excidiſſet (etenim penitùs inſederat) vi tamen vocis puellæ & Satanæ inſultu velut tempeſtate erat aliquantum labefactata & convulſa.

In hoc exemplo ſubiecta ſunt Papiſtica dubitatio, & Petri lapſus. His ego verba Ciceronis applico, quia mihi nota ſunt & ſubindè faciliùs in animum incurrunt.

Exemplum 2.

Cicero pro Fonteio. An verò dubitatis (Iudices) quin inſitas inimicitias iſtæ gentes omnes & habeant & gerant cum populi Romani nomine.

Applicatio.

An verò dubitatis (viri optimi) quin inſitas inimicitias Hiſpaniæ gens omnis & habeat & gerat cum populi Anglicani nomine.

Exemplum. 3.

Cic. pro Ponteio. Itaq; Titurium Toloſæ quaternos denarios in ſingulas vini amphoras portorij nomine exegiſſe.

Applicatio.

Oenopolæ Londini ternos denarios in ſingulas vini pintas pretij nomine exigunt.

Exemplum. 4.

Cic. Act. in Ver. Lib. 1. Erat Comes eius Rubrius homo factus ad iſtius libidines.

Applicatio.

Campianus homo factus ad Gregorij Papæ libidines.

Exemplum. 5.

Cic. in Ver. Ipſe in oppidum aſcendere noluit, quòd erat difficili aſcenſu atq; arduo.

Applicatio.

Pueri in Cantabrigienſe Caſtellum vndiq; accedunt, quamuis eſt difficili aſcenſu atq; arduo.

CAP. 4.

AGglutinatio eſt qua verba, phraſes, ſententiæ, ſubiectis ſuis vel rebus ita ſunt affixa, vt ſimul cum ijs in memoriam redeant. Verba quidem difficile eſt memoriæ mandare per ſe: vbi tamen rebus notis & ob oculos poſitis applicata quaſi agglutinantur, fit neſcio quo pacto,

cto, vt simul cum rebus in animum obrepant & facilius intelligantur. Agglutinationis adiumenta tria sunt.

1. *Relatio applicati in codicem.*
2. *Applicati ante somnum intenta meditatio.*
3. *Applicati submurmurans & iterata lectio.*

CAP. 5.

HActenus de copia verborum; sequitur verborum Dispositio: cuius duæ partes, Conjunctio & Oratorea Compositio.

Qui germanæ eloquentiæ studiosus est diligenter obseruare debet conjunctionum elegantias, easque seorsim in codicem reponere, vt in similibus imitando, ad vsum in scribendo & loquendo expromat. Stylus enim nihil est aliud quam tumida congeries verborum, nisi vocabulum fuerit aptatum & nexum vocabulo per vinculum idoneæ coniunctionis juxta priscam consuetudinem Latinorum. Animi mei sententiam exemplis illustrabo.

Exemplum. 1.

Tullius. -- ALITER, AC *dictum est, retulisse in tabulas.*

Imitatio.

ALITER, AC *sperabat ille, contigit.*
ALITER *omnia futura sunt.* ATQVE

Astrologi

Astrologi prædixerunt.

Hoc exemplum emendat barbarismos (non scripsit id quod dictum est. quod ille sperabat non contigit.)Eiusmodi loquutiones in vulgus frequentissimè iactantur. Congruas quidem esse agnosco, elegantes tamen esse non concedo. Ijs autem, Tullium imitando, nitorem quendam asperseris.

Exempla alia.

Cic.pro Marcello. Vereor, vt hic quod dicam, NON PERINDE *intelligi auditu possit,* ATQVE *ego ipse cogitans sentio.*

Cic.Epist. Att.Lib.7. Ego me ducem in ciuili bello QVOAD *de pace ageretur, negaui posse:* NON QVIN *rectum esset:* SED QVIA, *quod multo rectius fuit id mihi fraudem tulit.*

Cic.Q.Frat.Lib.1.2. Hæc genera tollantur epistolarum, PRIMVM *iniquarum.* DEINDE *contrariarum,* TVM *absurdè & inusitate scriptarum,* POSTREMO *in aliquem contumeliosarum.*

Cicero. Epist.Fam.Lib.9.2.Censeo tacendum TANTISPER IBIDEM, DVM *deferuescat hæc gratulatio.*

Cæsar.Lib.6.Bell.Gall. Nec PRIVS *sunt visi obiecti ab ea parte sylvis, quam castris appropinquarent,*

pinquarent, VSQVE EO VT *qui ſub vallo tenderent mercatores, recipiendi ſui non haberent facultatem.*

Cæſar. Lib. 3. Bell. Gall. LONGE ALIAM *eſſe nauigationem in concluſo mari* ATQVE *in vaſtiſſimo & apertiſſimo Oceano.*

Huiuſmodi conjũctionum in Latinis ſcriptoribus non exiguus eſt numerus. Has autem velim conquiri & in ſcribendo diligenter exprimi. Mirum eſt enim videre, quemadmodum hæ minutiſſimæ linguæ Latinæ particulæ orationem, quæ cæteroquin diluta eſt & humilis, ornauerint.

CAP. 6.

SVpereſt Oratoria compoſitio, cui ex omnibus maximè ſtudendum eſt: quia diligenter adhibita & ornatum orationi & vim præbet. Si ad naturæ ductum componis orationem, vt plurimum habebit aſperitates & hiatus verborum, qui non placebunt, ne ſtupidiſſimis quidem auribus, vt in hac ſententia; *Omnis Gallia eſt diuiſa in tres partes.* Itaque, qui ab oratoria laude exiſtimationem quærit, aliam longè diuerſam compoſitionem adhibere debet. Cuiuſmodi eſt ea qua Cæſar in dato exemplo eſt vſus.

Gallia eſt omnis diuiſa in tres partes.

Dices,

Dices, velle te præclarum hoc artificium coagmentandæ orationis consequi. Optimè. Curare idcirco debes, vt in singulis sententijs verba sonum habeant facilem, distinctum, plenum, aptè conclusum. Id autem tribus modis effeceris.

1. Primùm sententias Ciceronis benè cõpositas dissolvito; quod vbi diu feceris aures tuæ peritè judicabunt inter sententiam compositam & eandem dissipatam.

Exemplum. 1.

Cic. in Ver. Act. 2. li. 1. Est enim obscurum aut eiusmodi factum eius vt possit aliquis suspicari,—

Dissolutio.

Est enim factum eius aut obscurum aut eiusmodi vt aliquis suspicari possit,———

Exemplum. 2.

Cic. de Diuin. lib. 1. Quid? de fulgurum vi dubitare num possumus?

Dissolutio.

Quid? Num dubitare possumus de fulgurum vi?———

Exemplum. 3.

Ibid. Gentem quidem nullam video neq; tam humanam atq; doctam, neq; tam immanem atq; barbaram, quæ non significari futura & à quibusdam intelligi prædicíq; posse censeat.

Disso-

Diſſolutio.

Video nullam gentem neq; tam humanam atq; doctam neq; tam immanem tamq; barbaram quæ non cenſeat ſignificari futura & à quibuſdam intelligi prædici q; poſſe.

Iſta qui ſæpè contulerit, collocatam ſententiam cum eadem diſſuta & diffluente, tandem erit compoſitionis artifex.

Secundò, ſententias Ciceronis tibi ignotas amicus tuus & condiſcipulus diſſoluat: ab eodem diſſolutas accipito & rectè collocare pro virili conator: vbi conatum adhibueris eundem amicum vel condiſcipulum rogato, vt eaſdem tibi ſententias è Cicerone oſtendat; quas vbi aſpexeris, penitus conſtabit, à te erratum ſit necne ſit. Ita Ciceronem tanquam vivum preceptorem adhibere in conſilium potes. Exempli gratia ſit hæc ſententia, quam amicus in meam gratiam occultè diſſoluit.

Illud etiam addo puerum iam dare mihi multa ſigna & pudoris & ingenij: ſed ætatem vides.

Hanc ego exiſtimavi ita eſſe componendã.

Illud etiam addo, puerum iam multa & pudoris & ingenij ſigna dare: ſed ætatem vides.

Et hoc quidem (vt ego opinabar) bellè factum: vbi autem aſpexiſſem exemplar illud, quod amicus me celãbat, opinionem minuebat.

bat. Id enim ſic erat.

Addo etiam illud, multa iam mihi dare ſigna puerum & pudoris & ingenij: ſed ætatem vides.

Tertiò, Ciceronis ſententias exquiſitè diſpoſitas tanquam exemplaria ob oculos proponito: & eaſdem in ſimilibus ſententiis effingendis imitator. Quemadmodum faciunt pueri, quando primùm diſcunt literas pingere.

CAP. 7.

HVius viæ triplex fructus, ſi adhibes laborem & conſtantiam.

1. Alit reminiſcentiam verborum & ſententiarum.

2. Faciet te elegantèr Latinè loqui de rebus omnibus, etiam de communibus & in medio poſitis.

3. Requirit continuam ſcriptionem & perpetuam ſtyli exercitationem, qui dicendi magiſter eſt.

FINIS